

FUNCTIONARUL PUBLIC

ZIAR BILUNAR EDITAT DE CĂTRE ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ

SUPLIMENT LA REVISTA „ADMINISTRAREA PUBLICĂ”

Admiterea 2020 - Academia de Administrare Publică își dublează contingentul de studenți

După o pauză forțată, în 2017 și 2018, în procesul de recrutare a noilor studenți la programele de studii realizate în cadrul Academiei de Administrare Publică, lucrurile revin la normalitate. În pofida sfaturilor unor preținși experți străini, asistați de cei naționali, precum că pentru completarea rândurilor de funcționari publici nu este nevoie de specialiști cu studii la programele de master, fiind suficiente doar cursurile de scurtă durată, argumentele aduse de conducerea Academiei factorilor de decizie au fost auzite.

În 2019 și în 2020, sute de persoane din autoritățile publice, dar și din sectorul privat, dornice de cunoștințe au aplicat la programe de master, oferite de unica instituție din țară, specializată în instruirea și perfecționarea personalului din administrația publică.

Ca și în 2019, numărul de cereri depuse pentru înscrierea la programele de master a fost, practic, dublu la locurile oferite la comanda de stat. Academia este unica instituție din țară la care a fost concurs la admitere, fixându-se doi candidați la un loc de studii. Acest lucru nu poate fi considerat întâmplător, ci este determinat de mai mulți factori.

Dacă, în general pe țară constatăm o reducere catastrofală a numărului de studenți, provocată de trendul negativ al proceselor demografice, baza de recrutare a studenților pentru programele de master, oferite de Academie, rămâne a fi sistemul administrativ, care

permanent se completează cu noi tineri care au necesitatea de competențe speciale pe dimensiunea domeniului specific de activitate. Un alt factor, pe care îl considerăm foarte important în sistemul de preferințe al candidaților la studii pe care îl ocupă Academia de Administrare Publică, este caracterul specializat al instituției și reputația de centru național de instruire, perfecționare și cercetare în domeniul administrației publice. Bunu nume și reputația de instituție care oferă studii de calitate deja mai bine de un sfert de secol sunt transmise de la o generație la alta de funcționari publici, care își așteaptă rândul să fie delegați la studii la Academia de Administrare Publică.

Ținând cont de acești factori, și în anul curent conducerea Academiei a venit cu o strategie echilibrată în procesul de organizare a admiterii la studii. În primul rând, au fost întreprinse măsuri de informare masivă a potențialilor candidați la studii privind programele oferite, fiind adresate scrisori către toate autoritățile publice centrale și locale privind oferta educațională și oportunitatea delegării personalului la programele de studii disponibile.

În Academie, prin ordinul rectorului, a fost constituită

Comisia de admitere cu un staff tehnic, care asigură comunicarea permanentă cu publicul interesat pe întreaga perioadă de admitere. De menționat, că în procesul de informare a candidaților la studii s-au implicat mult absolvenții Academiei și studenții actuali care au utilizat, în acest sens, rețelele sociale și au participat la înregistrarea spoturilor.

În mare măsură, la promovarea imaginii Academiei și a programelor oferite, au participat catedrele de specialitate Administrare publică, Economie și management public, Științe juridice, Științe politice și relații internaționale.

La cele 8 programe: de master științific - Teoria și practica administrației publice, Management, și de master de profesionalizare - Administrare publică, Management, Relații internaționale, Anticorupție, Management informațional în administrația publică, Drept public au fost depuse 390 de cereri.

Selectarea candidaților a fost una care a ținut cont de specificul Academiei și s-a realizat în baza principiilor accesibilității, competitivității, meritocrației și transparenței.

Înscrierea la programele de master științific a fost deschisă pentru toți doritorii,

indiferent de locul de muncă și statutul social. La concursul locurilor oferite la programele de master profesional au participat candidații delegați/recomandați de autoritățile publice centrale și locale.

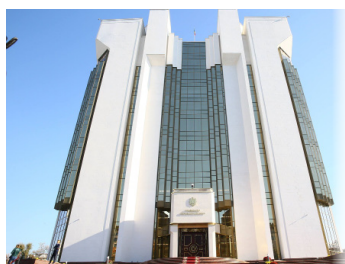
Selectarea candidaților a fost realizată în baza mediei de concurs, care a fost formată din media rezultată din media generală din diploma de studii de licență sau echivalentă și nota atribuită de Comisia de evaluare a scrisorii de motivare. Scrisoarea de motivare a constituit elementul specific al procedurii de selectare, punându-se accentul pe calitățile personale și competențele de analiză și gândire originală a candidaților.

De menționat, că admiterea la studii în anul curent, la Academie ca și în toată țara și chiar în lume, s-a realizat în condiții drastice dictate de pandemia COVID 19. Toate activitățile au fost realizate cu realizarea măsurilor de protecție de rigoare stabilite de autoritățile publice.

În ziua de 17 august, conform calendarului aprobat, Comisia de admitere a aprobat lista candidaților care au promovat concursul la cele 200 de locuri oferite de comanda de stat. În aceeași zi lista persoanelor admise a fost plasată pe pagina WEB a Academiei.

Ion DULSCHI,
secretar responsabil
al Comisiei de
admitere, decan
Departament studii
superioare de master

Întrevedere cu conducerea raionului Telenești

În cadrul vizitei de lucru la Telenești, Președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, a avut o întrevedere cu conducerea raionului în incinta consiliului raional.

Una dintre principalele probleme abordate de președintele raionului, Mariana Ombun, a vizat gazificarea raionului. Din cele 54 de localități, doar 21 sunt conectate la gazoduct. Ținând cont de bugetul auster al consiliului raional, s-a solicitat sprijinul autorităților statului în construcția de mai departe a conductei de presiune înaltă Chiștelnița – Ordășei, lucrările căreia au fost demarate în anul 2007, dar n-au fost finalizate din lipsa de surse financiare.

Totodată, conducerea raionului mizează pe susținerea

actualei guvernări în renovarea drumului Clișova-Suhuluceni – Leușeni – Verejeni (22 km). Suma totală a proiectului constituie 89 mil. lei, din care au fost valorificate doar 21 milioane. De asemenea, se dorește implementarea proiectelor de construcție a tronsonului de drum Țințăreni – Chiștelnița – Ignăței – Trifești, a stației de tratare a apelor uzate pentru locuitorii satelor Suhuluceni și Coropcenii, dotarea spitalului raional cu aparatură necesară și altele.

Șeful statului a subliniat că dezvoltarea regiunilor țării este una din grijile permanente ale conducerii țării și va acorda tot sprijinul posibil în soluționarea problemelor abordate.

În semn de apreciere pentru munca îndelungată și prodigioasă în organele administrației publice locale și pentru contribuție la sporirea eficienței activității acestora, Igor Dodon a conferit Diploma de Onoare a Președintelui Republicii Moldova unui grup de funcționari publici din raionul Telenești.

Asistență macrofinanciară europeană

Comisia politică externă și integrare europeană a aprobat avizul consultativ la proiectul de Hotărâre cu privire la inițierea negocierilor asupra proiectului Memorandumului de Înțelegere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind Asistența macro-financiară pentru Republica Moldova. Hotărârea va fi înaintată spre dezbateri în ședința plenară a Parlamentului.

Memorandumul de Înțelegere cu UE prevede acordarea unui împrumut țării noastre în valoare de 100 de milioane de Euro.

Obiectivele asistenței macrofinanciare sunt atenuarea constrângerilor de finanțare externă a țării, acoperirea necesităților bugetare, consolidarea poziției rezervelor valutare.

Împrumutul va fi acordat în două tranșe egale, în perioada 2020-2021. Maturitatea acestuia este de maximum 15 ani, cu aceeași perioadă de grație. Rambursarea se va efectua într-o

singură tranșă. Rata dobânzii depinde de costul la care se va împrumuta Comisia Europeană pe piața financiară internațională, aceasta urmând să fie achitată anual.

Documentul conține o listă de condiționalități care urmează a fi îndeplinite pentru debursarea resurselor. Acestea se referă la domenii precum managementul finanțelor publice, buna guvernare și luptă împotriva corupției, mediul de afaceri.

Potrivit proiectului de Hotărâre, pentru negocierea memorandumului este delegat Grupul de negociatori, condus de Serghei Pușcuța, viceprim-ministru, ministru al finanțelor.

Asigurarea securității alimentare a țării

Guvernul a alocat 100 de milioane de lei pentru acordarea ajutorului agricultorilor care au înregistrat pierderi la recolta din anul 2020, în urma calamităților naturale. Sursele financiare au fost prevăzute din Fondul de intervenție al Guvernului.

Tot în acest scop, Guvernul a majorat de la 100 milioane lei la 200 milioane lei mijloacele alocate din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural. Astfel, în total, Executivul va repartiza 300 milioane de lei pentru compensarea parțială a pierderilor la culturile de grupa I.

Aceasta a permis majorarea compensațiilor per hectar de la 1500 de lei pentru grâul de toamnă, orz - 1530 lei, rapița - 2100 lei, terenurile reînsămânțate - 1620 lei, legumele - 2 000 lei, viță-de-vie - 3 000 de lei. La unele culturi, compensația/ha va fi majorată chiar și de 3 ori. Anterior, cuantumul la hectar constituia, în mediu, 1 mie lei.

„În jur de 2800 de lideri agricoli, dintre care unii blochează acum drumurile, vor primi, neplanificat, de la buget cca 300 mil. lei acumulați din impozitele tuturor cetățenilor țării. Am avut mai multe întrevederi cu reprezentanții sectorului agricol în teritoriu și la Guvern. Am ajuns la înțelegerea că statul va face acest efort și va majora de la 1000 la 1500 lei/

hectar. Astfel, noi ne ținem promisiunile. Obiectivul nu este de a compensa pierderile pentru activitățile economice. Obiectivul este asigurarea securității alimentare pentru anul viitor, iar pentru aceasta, agricultorii trebuie să semene grâu. Ei au nevoie de acest suport acum și pentru aceasta alocăm 300 mil. lei”.

Pentru a ajuta fermierii să obțină banii mai rapid, Guvernul a simplificat Regulamentul privind stabilirea modului de acordare a compensațiilor. Așa cum au solicitat agricultorii, aceștia nu vor mai fi obligați să prezinte actele cadastrale, va fi suficientă prezentarea certificatelor de confirmare a deținerii terenurilor, eliberată de primăria în care fermierii activează.

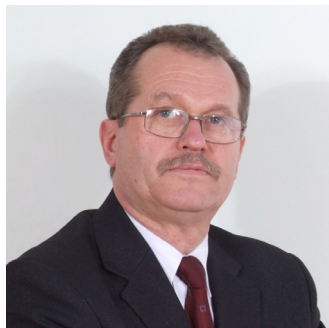
Estimările MADRM arată că seceta și ploile cu grindină din ultimul an au afectat cca 200 mii hectare de teren agricol. Majoritatea culturilor au fost compromise în proporție de peste 60%, cauzând un prejudiciu total de 1,2 miliarde lei agricultorilor din țară. Până acum, AIPA a recepționat 75 de dosare, iar suma despăgubirilor solicitate depășește 7 milioane 350 mii lei. Agricultorii pot depune dosarele până pe 18 septembrie 2020.

Ca măsură de răspuns la fenomenul secetei și pentru diminuarea consecințelor asupra sectorului agricol, fermierii vor avea dreptul să folosească apele subterane în scopul irigațiilor prin picurare a terenurilor ocupate cu culturi horticoale (viță-de-vie, pomi, legume).

Suveranitatea națională și Declarația de Independență

*„Cel care cultivă neștiința intră în întunericul orb.
Într-unul și mai mare cei care sunt mulțumiți cu știința lor”*

Ica Upanișad

Alexandru ARSENI,
profesor, doctor
habilitat în drept,
votantul și semnatul
Declarației de
Independență

Acum 29 de ani, la 27 august 1991, poporul suveran prin delegații săi mandatați la Marea Adunare Națională a legitimat, prin vot unanim, Declarația de Independență a Republicii Moldova față de imperiul sovietic, adoptată de către 278 de Deputați ai poporului prin vot uninominal, reprezentând proporțional structura etnică și teritorială.

La 1812 Țara Moldovei, ca principat avea statut de „suzeranitate” ceea ce semnifică „dreptul unui stat asupra altui stat, care are guvern propriu, dar nu are auto-guvernare” [DEX. București: Univers enciclopedic, 2016].

În timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812 Imperiul Rus urmărea doar un singur scop – cucerirea de noi teritorii și subjugaarea popoarelor. Astfel, teritoriul principatului Moldovei dintre Prut și Nistru este ocupat de Imperiul Rus și transformat în colonie cu titlu de „gubernie”. Totodată, anexiunea Basarabiei nu a fost recunoscută și acceptată niciodată de Guvernarea Principatului Moldovei, apoi a României și, bineînțeles de către elita și poporul basarabean.

Acest act în dreptul in-

ternațional este calificat ca anexiune, adică „acțiunile de încorporare prin violență de către un stat a unui teritoriu ce aparține altui stat” [DEX].

La mijlocul secolului al XIX-lea, în Europa se constituie statele naționale ca, de pildă, Germania și Italia, pe baza principiului autodeterminării naționale. În acest context și Principatele române se unesc în ianuarie 1859 și constituie statul Român.

Mai apoi, la 5 mai 1877, România și-a proclamat independența față de Imperiul Otoman, Basarabia rămânând colonie a Imperiului Rus.

Primul Război Mondial (1914-1918) s-a soldat cu căderea a trei imperii absolute: Otoman, Rus și Austriac și eliberarea coloniilor de sub jugul lor cu proclamarea statelor independente și reîntregirea unor state. Astfel, și-a proclamat independența Finlanda, Polonia, Cehoslovacia, Albania.

Basarabia, în baza principiului autodeterminării naționale și a actelor adoptate de către puterea de la Petrograd, Sfatul Țării - organ legal și legitim constituit la 24 ianuarie 1918 - își proclamă independența față de Rusia Sovietică, iar la 27 martie 1918 unirea pe veci cu Patria-Mamă – România [Arseni Alexandru. Reunificarea națională și teritorială a românilor – legalitate și legitimitate. În: Jurnal Juridic Național: teorie și practică, nr.1(4), 2020, p.6-7].

Sub aspect al dreptului internațional public, Conferința de pace de la Paris din 3 martie 1920 recunoaște unitatea statului român și, implicit, unirea Basarabiei cu România. Iar la 28 octombrie 1920, reprezentanții Angliei, Franței, Italiei și ai Germaniei, pe de o parte, și ai României, pe de altă parte, au semnat

la Paris tratatul prin care se recunoaște suveranitatea României asupra Basarabiei. Acest tratat este ratificat în aprilie 1920 de Parlamentul României, la 19 mai 1922 – de către Marea Britanie și la 11 mai 1924 – de către Parlamentul Franței.

Alta a fost poziția Uniunii Sovietice. La 9 iunie 1934 se stabilesc relații diplomatice cu România, astfel recunoscându-se, de jure, unirea Basarabiei cu România. De facto, însă prin pactul Ribbentrop-Molotov, încheiat la 23 august 1939 dintre două regimuri dictatoriale și antumane (Berlin-Moscow), la 28 iunie 1940 Basarabia din nou este ocupată și anexată ca colonie la Uniunea Sovietică, act repetat la 24 august 1944.

Cu toate acestea, mișcarea de eliberare națională pe teritoriul Basarabiei nu a încetat nici odată, fiind caracterizată prin acțiuni episodice, cunoscute în istorie. Apogeul s-a manifestat în anii 1985-1992. Astfel, acest proces, coordonat de Frontul Popular s-a soldat cu Marea Adunare Națională din 27 august 1989 prin rezoluția privind decretarea limbii române ca limbă oficială și revenirea la grafia latină – finalizată cu adoptarea la 31 august 1989 a legii respective.

Următorul pas au fost alegerile libere din februarie-martie 1990 a Deputaților Poporului pe circumscriptii uninominale. Odată constituit legal și legitim în reprezentanță națională, Deputații au început să realizeze în practică, prin adoptarea actelor legislative, a voinței poporului.

De menționat, în mod deosebit, Legiferarea tricolorului ca Drapel de stat la 27 aprilie 1990 și a Stemei de Stat la 3 noiembrie 1990; Declarația Suveranității la 23 iunie 1990; denunțarea Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru Basarabia; aderarea la Declarația Universală a Drepturilor

Omului și ratificarea Pactelor internaționale din 16 decembrie 1966.

După „puciul” din 19 august 1991 de la Moscova, poporul suveran al Republicii Moldova, în unitate cu Deputații Poporului, și-a proclamat, la 27 august 1991, independența față de imperiul Sovietic și a legitimat acest act istoric adoptat de Parlament prin votul unanim al delegaților de la Marea Adunare Națională.

Ca urmare, în ianuarie 1992, Republica Moldova este acceptată în cadrul OSCE, iar în martie 1992, în calitate de membru plenipotențiar al Organizației Națiunilor Unite.

Aspirațiile spre liberate și constituirea unei societăți democratice bazate pe preeminența dreptului își regăsește reglementările atât în textul Declarației de Independență cât și în proiectul Constituției, adoptat în prima lectură în martie 1993, precum și în actuala Constituție.

De remarcă, cu regret, că multe aspirații ale poporului suveran, stipulate în Declarația de Independență adoptată cu votul uninominal a 278 de Deputați ai Poporului, aleși pe circumscriptii uninominale, asigurând o reprezentanță proporțională, rămân și astăzi nerealizate.

Astfel, demnitatea omului, libera dezvoltare a personalității umane chiar dacă sunt stipulate constituțional, în mare parte, nu sunt asigurate real. Aici ne referim la fenomenul migrației, lipsa locurilor de muncă, salariul care nu asigură un trai decent etc. Nu s-au făcut progrese în consolidarea unității poporului – fundament al coeziunii statului.

Cu toate acestea aspirațiile pătrunse de spiritul și forța juridică a Declarației de Independență ne mobilizează în a făuri o societate umană democratică bazată pe respectul personalității umane.

Sărbătoarea sărbătorilor Neamului

Sărbătoarea sărbătorilor unui Neam, a unui popor, culturii lui dintotdeauna a fost și este, firește, Limba lui făurită de milenii pe încetul, cuprinzând toate domeniile lui de activitate socioumană.

De natură divină, Cuvântul este începutul tuturor începuturilor de când lumea. El ne luminează calea gândirii și a simțirii, a viselor și asociațiilor care iau forma exprimării, haina cuvintelor, împodobindu-le, conform menirii lor, de-a face să vezi și să simți ceea ce ai spus și ai gândit, concentrat asupra lucrurilor și noțiunilor, care te frământă, desigur motivat, de vreme ce imaginea lor stăruie în fața ta aievea.

Istoria secular-milenară a civilizațiilor este și istoria Limbii, pentru că toate poartă „veșmintele vorbirii, eminescian metaforizând, în fond rostirea și scrierea sunt procesele vii ale ei, fără transformarea noțiunilor în cuvinte și a acestora în imagini concret sensibile, dialogul omului cu sine nu se produce. Limba este, într-un fel, nu numai izvorul tu-

**Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam, ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte,
Ca viteazul din poveste.**

Alexei Mateevici

intră în uz și în dicționare sunt un semn că Limba, afluenții ei, funcționează, își poartă apele spre largurile marine și oceanice. De obicei, lingviștii sunt aceea care au grijă de procesele respective, de renovare, de îmbogățire a patrimoniului lingvistic dintr-un domeniu sau altul.

Spațiul cultural-artistic sau literar este unul destul de larg și de o însemnătate mai mult decât importantă, dictată de necesitățile zilei, ordinei interioare. Acțiunile de tot felul și rangul, particularitățile abilitaționale ale acestora, indirect vorbind, ne pun în prim-plan nevoile înnoirii și consacrării tradiționale în toate, evident, sugerate de sus. Mișcarea are loc pe spirala dialectică a înțelegerii juste a necesității și idealității lingvistice, politice, literare, dramatice a

și vrerea de a ne întoarce cu fața la El în toate.

Florile bătute de rouă reflectă/arată noutatea dimineții, intrării pe nou în Grădina Domnului, cuvintelor lui încăpătoare, mărturisitoare și mântuitoare finalmente. Cuvintele pot închipui buchete dintre cele mai rare și neuzite prin gândurile lor temerare și oțelite de simțăminte înalte și curate ale omului întors cu fața (cu inima și conștiința...) la Domnul, cu ajutorul căruia putem să cunoaștem necunoscutul (inclusiv pe noi și pe Dumnezeu...), mergând pe Calea lubirii sau a Maeștrilor Sant sunt călăuziți nu de altcineva decât de Mesia. Limba sentimentelor, limbajul acestora, ca și cea a gândurilor curate, controlate, armonizate de trăirile celeste, supuse purificării continuei, ne pot apropia de echilibrul interior în stare de a deschide ușile în fața Adevărului care e Una cu El, Creatorul nostru. Toate limbile sunt de la Măria sa și pentru Măria sa într-o a ne da posibilitatea de a dialoga cu El, prin rugă și adevăruri, prin pocăință și prin continuă urmărire și ascultare a poruncilor Lui atot-salvatoare și călăuzitoare (ca și stelele, Luna și Soarele...) De la Cuvânt la cuvinte și de aici la Limbă (și Limbi...), de la Divinitate la știință este un drum lung de mai mulți ani de milenii inombrabile.

Limba Română este Sărbătoarea sărbătorilor sau Comoara Comorilor popo-

rului nostru prin care ne putem atinge de neatinse, de Divinitate, de propria noastră identitate cerească prin muncă și dăruire, prin iubire și Trăire prin Cuvânt, prin Legământul sacru cu Duhul Sfânt care a lucrat și lucrează întru domnia Eternității. Fiul Domnului sau Cuvântul întrupat este însăși Calea lubirii prin care devenim părtașii Lui întru Divinitate, ca ucenici/discipoli/învățaței și dascăli, scriitori și savanți, ziariști și coriști ori horiști – toți încinși în marea horă a Unirii cuvintelor în cinstea și întru slava Celui de Sus că ne-a dăruit Limba Română, Limba Omului, Limba Libertății și a Divinității.

La mulți ani Limba Română! Slavă Creatorului Ei! Sănătate, demnitate și prosperitate spirituală vorbitorilor ei.

Tudor PALLADI

Limba românească Gheorghe SION

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce-o vorbim,
Altă limbă-armonioasă
Ca ea nu găsim.

Saltă inima-n plăcere
Când o ascultăm,
Și pe buze-aduce miere
Când o cuvântăm.

Românașul o iubește
Ca sufletul său,
Vorbiți, scrieți românește,
Pentru Dumnezeu.

Frați ce-n dulcea Românie
Nașteți și muriți
Și-n lumina ei cea vie
Dulce viețuiți!

De ce limba românească
Să n-o cultivăm?
Au voiți ca să roșească
Țărna ce călcăm?

Limba, țara, vorbe sfinte
La strămoși erau;
Vorbiți, scrieți românește,
Pentru Dumnezeu!

turor lucrurilor, obiectelor și fenomenelor, plămuirilor noastre, dar totodată și sursa lor vestimentară, lingvistică. De aceea bogăția tuturor bogățiilor aparține, de asemenea, Limbii – tezaurul tezaurilor umane. Dezvoltarea tehnicii și tehnologiilor legate de mersul înainte al societății pune pe aceasta să creeze noi cuvinte – proces la care participă toți cei implicați în acțiunile date de la oamenii de știință, de la teoreticieni la practicieni. Cuvintele care ulterior

cunoașterii necunoașterii care ne umple cu rost și înțelepciune existența socioumană care nu întârzie să vină la timp. Eforturile întotdeauna au grija ca omul să le susțină ci inima deplină, astfel, rămânem de chemarea armoniei divine.

Limba și Literatura au partea lor de responsabilitate național-universală. Bateria pasului pe loc nu are trecere la adevărații copii ai Domnului, respectându-i Creatorului nostru nu numai poruncile călăuzitoare, dar

Tinerii – prezentul și viitorul țării

Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (ONU) a desemnat, în 1999, data de 12 august în vederea marcării Zilei internaționale a tineretului, promovată drept o sărbătoare anuală a tinerilor, femei și bărbați, ca parteneri esențiali în schimbare și ca oportunitate de a crește gradul de conștientizare cu privire la provocările și problemele cu care se confruntă tinerii din întreaga lume.

În Republica Moldova tinerii reprezintă peste un sfert din populația țării, adică 27% din populație au vârsta cuprinsă între 14 și 34 de ani, ca o forță capabilă să construiască viitorul fiecăruia în parte și a întregii țări.

Primul Ministru, Ion Chicu, a menționat în mesajul său de felicitare cu această ocazie: „Guvernul are ca prioritate asigurarea condițiilor necesare pentru o educație de calitate. Criza pandemică ne-a expus clar vulnerabilitățile în sistemul educațional. Spre soluționarea acestor proble-

me ne vom orienta atenția și resursele. Era digitalizării ne obligă să modernizăm învățământul ca să pregătim specialiști calificați pentru noile cerințe de pe piața muncii. Pentru aceasta, ne propunem crearea unei Agenții Naționale pentru Dezvoltarea Programelor și Activităților de Tineret, care va fi direct responsabilă de implementarea politicilor de tineret.

Vom continua să investim în crearea condițiilor mai bune de trai pentru tineri: infrastructură modernă, posibilități de dezvoltare a

afacerilor, educație de calitate și locuri de muncă bine plătite. În acest fel, vom contribui la formarea noilor lideri în diferite domenii și la prosperarea țării noastre”.

La rândul său, Igor Șarov, ministrul educației, culturii și cercetării accentuează: „Tinerii sunt o forță, dar și o resursă inepuizabilă a unei societăți aflate în plină schimbare. Tinerii se regăsesc în diferite sectoare de activitate atingând performanțe deosebite, dar în același timp având nevoie de suport din partea statului, a sectorului privat, a societății civile, fie că e vorba de angajare în câmpul muncii, business, servicii de calitate în domeniul sănătății, a protecției sociale sau domeniul TIC.

Importanța și rolul tinerilor, nu doar în viața societății, dar și la nivel internațional și mondial, este confirmat și de genericul Zilei internaționale a tineretului pentru anul 2020: „Youth Engagement for Global Action”/ Implicarea tinerilor pentru acțiune globală. În această ordine de idei, Vă îndemn, dragi tineri, să Vă implicați activ la nivel local, național și internațional pentru promovarea valorilor naționale și europene, a

principiilor democrației și a componentelor legislației, a democrației și conștiinței naționale, pentru promovarea paradigmei educației și a elementelor ce țin de moralitate, cultură, adevăr și tradiție. În contextul actual, Vă chem la implicare și participare semnificativă în combaterea răspândirii virusului COVID-19, dar și alte câteva probleme actuale: schimbările climatice, corectitudinea proceselor politice, restabilirea încrederii în structurile statului”.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în comun cu celelalte autorități publice centrale, autorități publice locale, societatea civilă și alți parteneri, va depune eforturi să realizeze liniile directorii ale politicilor de tineret ce sunt stabilite în documentele guvernamentale de politici în domeniul respectiv. Un rol important în aceste activități revine și Academiei de Administrare Publică, tinerii formând aici majoritatea absolută a studenților-masteranzi și doctoranzilor, fiind pregătiți ca specialiști de înaltă calificare în domeniul științelor administrative pentru un parcurs sigur al țării noastre pe calea integrării europene.

Forumul raional al tinerilor din Ungheni

Pe 12 august 2020, de Ziua internațională a tineretului, în curtea Centrului raional de tineret Ungheni s-a desfășurat Forumul raional al tinerilor din Ungheni la care au participat Tatiana Lazar, vicepreședintele raionului, Olga Popa, șef adjunct al Direcției educație Ungheni, Dumitru Juraveli, președinte al Rețelei Naționale a Consiliilor locale ale tinerilor din Moldova, Tatiana Tomșa, președinte al Consiliului raional de tineret Ungheni și tineri din municipiul și raionul Ungheni.

În cadrul forumului au fost prezentate rezultatele sondajului cu privire la

necesitățile tinerilor din raionul Ungheni, analiza provocărilor cu care se confruntă aceștia, consultarea tinerilor și a specialiștilor din domeniul tineret în vederea soluționării acestora. După cum au menționat tinerii, ei au participat la lucrările forumului reieșind din experiența lor de viață, din abilitățile și cunoștințele proprii, prin prisma valorilor democratice și general-umane, ghidați de un sentiment de solidaritate cu ceilalți tineri din raion, au propus soluții care corespund necesităților cu care se confruntă tinerii cu vârsta cuprinsă între 14-35 ani.

Forumul s-a desfășurat

în 4 ateliere de lucru, unde participanții au înaintat obiective privind informarea tinerilor despre importanța implicării tinerilor în procesul de elaborare și priorizare a cheltuielilor destinate sectorului de tineret pentru bugetul anului următor, identificarea cauzelor care au generat apariția necesităților și provocărilor

cu care se confruntă tinerii din raionul Ungheni, identificarea măsurilor posibile de depășire a provocărilor depistate, creșterea nivelului de informare a tinerilor în procesul de consolidare a democrației participative.

Olga POPA,
șef-adjunct al Direcției
educație Ungheni

Masteratul de la Academie – baza unei cariere de succes

Noul contingent de studenți-masteranzi al Academiei de Administrare Publică, cu mult entuziasm, încredere și interes, este în așteptarea începutului studiilor – noi oportunități pentru o carieră profesionistă. Care a fost motivația de a face studii la Academie, aspirațiile și, în acest context, am realizat un sondaj de opinii ale noilor studenți-masteranzi, adresându-le următoarele întrebări:

1. De ce ați decis să aplicați la Academia de Administrare Publică și la ce program de master?
2. Care sunt așteptările de la studiile de masterat de la Academie?

Constanța GAIDEU,
consultant principal,
Ministerului Sănătății, Muncii
și Protecției Sociale

1. Am ales această instituție prin recomandarea unor colegi, care deja au absolvit Academia de Administrare Publică și au rămas satisfăcuți de rezultatele obținute. Cred că este instituția potrivită pentru persoanele ce dețin o funcție publică, care doresc să promoveze și să implementeze politica statului în domeniul administrației publice din Republica Moldova.

Totodată, susțin că efectuarea unui program de master științific Teoria și practica administrației publice va avea un impact pozitiv în consolidarea capacităților asupra efectuării sarcinilor din domeniul meu de activitate și în cunoașterea evoluției sistemelor administrative și ajustarea acestora la necesitățile societății.

Stanislav CVASNÎ,
primar de Isacova, r-nul Orhei

1. La momentul actual dețin funcția de primar al satului Isacova, r-nul Orhei, astfel continuarea studiilor în domeniul științelor administrative reprezintă pentru mine o prioritate, întrucât intenționez ca pe parcursul studiilor la Academia de Administrare Publică, la programul Administrarea publică, să-mi dezvolt cunoștințele mele în domeniul științelor administrative și să asigur buna funcționare a sistemului administrativ la nivel local, dezvoltarea localității în interesul și bunăstarea comunității și a cetățenilor.

Concomitent, există o tangență temeinică în elaborarea politicilor din domeniul de activitate ce îl dețin, cu aplicarea cunoștințelor în elaborarea unui cadru normativ adecvat și implementarea procesului decizional în cadrul autorităților publice (ceea ce poate să-mi ofere acest program de master).

Suplimentar, obținerea competențelor în dezvoltarea sistemului administrativ național va facilita și cunoștințele în dezvoltarea sistemului protecția drepturilor copilului și familiilor cu copii cât și în activitatea/interacționarea cu autoritățile publice centrale/teritoriale și locale.

În acest context, consider că acest program de master, reprezintă pentru mine o bună oportunitate de a-mi dezvolta abilitățile și de a-mi îmbogăți cunoștințele acumulate până acum, inclusiv o șansă de ascendență în cariera profesională.

2. Am multe așteptări în urma realizării programului Teoria și practica administrației publice, dar și temeri pentru a reuși să-mi ating toate așteptările.

Sunt sigură că în urma studierii acestui program voi avea mai multe aspirații atât în domeniul de activitate cât și pentru dezvoltarea întregii societăți.

2. Datorită acestui program, consider că voi acumula competențe și abilități necesare în activitatea mea profesională. Sunt sigur că în cadrul Academiei, care este una dintre cele mai prestigioase instituții de învățământ din țară și care are menirea să dezvolte și să îmbogățească competențele profesionale ale funcționarilor publici, voi însuși competențe ce țin de elaborarea și implementarea programelor de guvernare la nivel local, a proiectelor, asigurarea unui proces decizional transparent, echitabil și eficient în activitatea unității administrative, realizarea activităților privind implementarea sistemului de management financiar și control, eficientizarea administrației publice pentru a oferi cetățenilor servicii la cel mai înalt nivel în conformitate cu practicile democrațiilor europene.

Galina GANEA,
șef Biroul de probațiune
Strășeni

1. Am aplicat la Academia de Administrare Publică, o instituție de învățământ superior de elită, cu un personal profesoral-didactic de o înaltă calificare. Programul de master pentru care am optat este Drept public, deoarece studiile mele universitare sunt de profil juridic, iar cea mai mare parte a activității mele profesionale am desfășurat-o în domeniul executării hotărârilor judecătorești.

Actualmente, în funcția de șef al Biroului de probațiune Strășeni, Inspectoratul Național de Probațiune, am început să fiu interesată de domeniul dreptului public și am conștientizat faptul că sunt necesare studii de masterat anume la Academia de Administrare Publică pentru a-mi aprofunda cunoștințele în domeniul respectiv. Și faptul că am devenit studentă-masterandă la Academie m-a bucurat mult și în sensul că acest eveniment este o reușită a performanțelor mele de până acum. La serviciu m-am manifestat ca o per-

soană cu inițiativă, specialist bun în domeniul probațiunii și executarea mecanismelor în vederea prevenirii recidivei în rândul persoanelor eliberate de pedeapsă penală, adulte și minore, private de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. În anul 2013 am fost membru a grupului de lucru din cadrul Oficiului Central de Probațiune, privind inițiativa legislativă și la modificarea Instrucțiunii privind organizarea activităților de probațiune sentințială și postpenitenciară în privința condamnaților adulți și minori. Activitatea mea a fost apreciată atât de conducerea Inspectoratului Național de Probațiune cât și de Ministerul Justiției prin diplome pentru exercitarea eficientă a atribuțiilor de serviciu, competență profesională și activitate ireproșabilă în domeniul probațiunii.

2. Cunoștințele ce le voi acumula îmi vor fi necesare pentru a-mi aduce contribuția într-o măsură mai mare la îmbunătățirea cadrului normativ ce ține de asigurarea executării hotărârilor judecătorești, prevenirea recidivei și violenței domestice. Consider că acest program de master reprezintă pentru mine o bună oportunitate de a-mi dezvolta abilitățile și de a-mi îmbogăți cunoștințele acumulate atât în anii de studii cât și în cei de practică.

Natalia DONȚOVA,
ofițer principal al Direcției
politici în domeniul migrației și
azilului a MAI

1. Am decis să aplic la Academia de Administrare Publică deoarece este una dintre cele mai prestigioase instituții de învățământ superior din țară. Programul de master la care am aplicat este Relații internaționale, mă va ajuta să-mi aprofundez experiența profesională în domeniul managementului integrat al frontierei de stat și în domeniul migrației, azilului și integrării străinilor, acumulată pe parcursul serviciului în cadrul MAI. Abilitățile acumulate timp de șaptesprezece ani de activitate m-au determinat să devin o persoană dinamică, responsabilă, hotărâtă, cu aptitudini foarte bune de comunicare eficientă, cu tendința spre dezvoltare profesională continuă și cu capacitatea de a lucra în echipă. Analiza problemelor, căutarea și propunerea de soluții pertinente, evaluarea într-un mediu internațional sunt, de asemenea, criterii care au fost dobândite prin participarea mea la Misi-

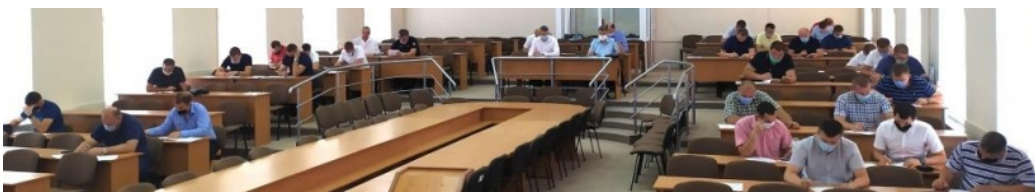
uni internaționale în Polonia și Ungaria. Formarea abilităților de leadership, dar și capacitatea foarte bună de adaptare am obținut la Cursul de instruire pentru nivelul de conducere, dedicat femeilor lideri în cadrul Colegiului de grăniceri OSCE, Tadjikistan. Dorința mea de a-mi îmbogăți și a pune în practică cât mai multe cunoștințe și experiență, dobândite prin acest program, atât cât și dezvoltarea carierei mele – este obiectivul meu profesional pe care, sunt sigură, îl voi realiza pe parcursul studiilor de masterat de la Academie.

2. Consider că în cadrul acestui program voi reuși să-mi dezvolt și mai mult competențele și cunoștințele necesare. Am constatat cu satisfacție că profilul și realizările acesteia corespund pe deplin aspirațiilor și nevoilor mele profesionale. Sper că perspectiva interdisciplinară asumată de program îmi va oferi oportunitatea de a descoperi și alte subiecte relevante interesului meu. Scopul pe care mi l-am impus personal aplicând la acest program, este acela de a acumula cât mai multe informații în domeniul pe care-l voi studia, asimilarea celor mai recente discipline și elaborări cu abilitatea de a le transpune în practica de serviciu.

Sondaj realizat de Ana-Laura PAȘNIC

Dezvoltarea profesională

Finalizarea cursului de dezvoltare managerială „Management și leadership”

Pe data de 15 august, s-a finalizat cel de-al treilea curs de dezvoltare managerială „Management și leadership”, desfășurat în anul curent și destinat personalului cu funcții de conducere din cadrul autorităților administrației publice centrale.

Cursul a fost elaborat ținând cont de complexitatea sarcinilor ce stau în fața unui manager de subdiviziune/entitate publică și a fost prestat într-un format multi-modular. Cele 6 module de formare, prestate pe parcursul a 130 de ore academice în format mixt: la distanță, on-line, face-to-face, au contribuit la:

- cunoașterea și aplicarea eficientă a instrumentelor de management pentru planificarea, realizarea, monitorizarea și evaluarea activităților și gestionarea eficientă a resurselor;

- dezvoltarea competențelor generale și specifice în domeniul leadership-ului

personal, organizațional și de echipă;

- dezvoltarea abilităților de comunicare și relaționare cu personalul subdiviziunii și de selectare a strategiilor optime de negociere și gestionare a conflictelor în activitatea managerială;

- constituirea și menținerea unui mediu favorabil de etică și integritate în cadrul entității;

- conștientizarea rolului tehnologiilor informaționale în modernizarea serviciului public și utilizarea e-instrumentelor în activitatea managerială etc.

În chestionarele de evaluare a satisfacției beneficiarilor, participanții acestui curs de formare managerială au menționat:

- profesionalismul formatorilor care au susținut sesiunile de instruire și capacitatea lor de a le realiza în mod interactiv, dinamic și atractiv în format on-line;

- dialog constructiv for-

mator-participant, participant-participant care a permis evidențierea unor probleme/provocări comune din activitatea profesională și generarea soluțiilor optime pentru depășirea acestora;

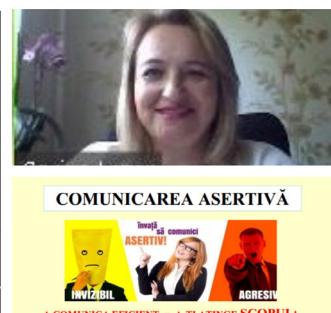
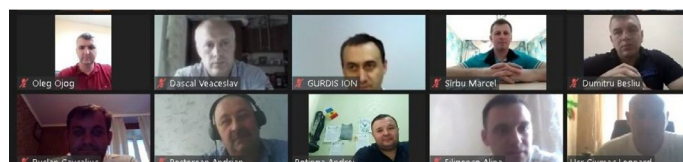
- structura reușită și conținutul complex al cursului care a asigurat dezvoltarea aptitudinilor necesare derulării eficiente a proceselor de coordonare, organizare,

evaluare și monitorizare a activităților din cadrul entităților publice;

- utilitatea materialelor și suportului de curs oferite de formatori pentru fiecare sesiune de instruire etc.

La finalizarea cursului de dezvoltare managerială cei 49 de participanți au susținut proba de evaluare finală și au primit calificative de absolvire în funcție de punctajul acumulat, care au confirmat competențele dezvoltate de către aceștia.

Aurelia ȚEPODEI,
director Departament
dezvoltare profesională

Direcția de arhivă Chișinău – în serviciul cetățeanului

„Arhivele constituie un patrimoniu unic și de neînlocuit transmis din generație în generație. Surse de informație credibilă pentru o guvernare responsabilă și transparentă, arhivele joacă un rol esențial în dezvoltarea societăților contribuind la constituirea și salvarea memoriei individuale și colective.”

**Declarația universală asupra arhivelor UNESCO,
10 noiembrie 2011**

„Valorile prezentului formează – ca și valorile trecutului – documente, după care urmașii vor caracteriza timpul nostru...”

**Petre Andrei,
savant, sociolog, filosof, profesor și om politic, România**

Marele scriitor și om politic Nicolae Bălcescu menționa că „Istoria este cea dintâi carte a unei națiuni... , căci într-însa... își vede trecutul, prezentul și viitorul”.

Prin cuvântul **arhivă** înțelegem ansamblul de documente create în istoria unui popor, în activitatea unei instituții sau organizații, inclusiv și în activitatea persoanelor particulare. Anume arhiva de stat efectuează, în scopuri științifice, culturale, economice, politice, sociale, practice, patrimoniale primirea, păstrarea și utilizarea documentelor în serviciul cetățeanului.

Fără cunoașterea trecutului, fără o analiză a documentelor de arhivă, create pe parcursul vremii, nu suntem în stare să facem pronosticul viitorului. Cu alte cuvinte, arhiva este martorul ocular al evoluției societății, este instituția care consemnează prin documente progresul sau regresul societății. La prima vedere, documentul întocmit ține de ziua de azi, de un eveniment ordinar, obișnuit. Dar, în realitate, cu trecerea anilor, aceste documente dobândesc o

valoare științifică, fiindcă evenimentul enunțat peste o perioadă de timp poate genera anumite schimbări, poate da un imbold pentru lansarea unor proiecte sociale, economice ori culturale, devenind obiect al investigațiilor sau, când este vorba drepturile omului, cetățeanului, aceste documente sunt cele care confirmă aceste drepturi. Bogdan Petriceicu Hașdeu menționa la timpul său că „fiecare fapt istoric este o învățătură adevărată la un moment oarecare și se va ivi în viitor”.

Direcția de arhivă Chișinău ca o instituție de profil are o evoluție ca și societatea, ea reflectă procesele sociale economice, culturale prin care trece societatea. Dar, ca instituție de profil, se confruntă și cu probleme specifice, precum ar fi problema percepției de către societate a instituției arhivistice. „Nodul gordian” al unei societăți reprezintă semnificația foarte variabilă dată cuvântului **arhivă**, în funcție de civilizație și țară. La noi, din păcate, mai persistă o atitudine formală față de arhivă, chiar și printre unii

conducători. Stereotipul „arhiva – depozit de hârtie” încă mai este percepută de unele categorii de cetățeni. Ei nu înțeleg că în arhive se păstrează documente cu o valoare incontestabilă „acele perle nestemate” (Gh. Asachi). În acest context, constatăm, cu regret, că unele instituții, conducătorii lor, din motive necunoscute, încălcând legislația, n-au transmis documentele la păstrarea de stat.

Direcția de arhivă Chișinău ca instituție arhivistă, activează din anul 1992. În depozitele Direcției se păstrează documentele care constituie Fondul Arhivist de Stat al Repu-

blicii Moldova. În prezent, la păstrarea de stat se află 92573 de dosare pentru anii 1944-2019, începând cu documentele autorităților publice locale, procuraturilor, judecătoriilor, Agenției teritoriale Chișinău, Direcției generale statistică a municipiului Chișinău etc. Actualmente, în Direcție sunt constituite 126 de fonduri.

Activitatea Direcției se desfășoară în parteneriat cu 204 instituții-surse de completare a Fondului Arhivist de Stat al Republicii Moldova. Specialiștii Direcției gestionează fondurile constituite din depunerile succesive de documente, create de-a lungul timpului de instituții, fiind surse de completare. La nivelul Direcției, monitorizarea se realizează pe o durată de timp nedeterminată și constă în asigurarea evidenței documentelor și a tuturor fondurilor deținute, asigurarea păstrării și conservării documentelor, folosirea documentelor în scopuri practice, științifice, cultural-educative și de informare. Pe lângă atribuțiile de preluare la păstrarea de stat a documentelor, specialiștii Direcției se implică și în activitatea de pregătire, sistematizare a documentelor, care fac parte din Fondul Arhivist de Stat, asigurând

o conlucrare metodico-științifică privind expertiza valorii documentelor create în activitatea instituțiilor-surse de completare.

(Continuare în pag. 9)

(Sfârșit. Început în pag. 8)

Un rol important în activitatea Direcției este deservirea cetățeanului prin oferirea de informații din conținutul documentelor, ce reflectă istoria, originea, identitatea și cultura. Documentele de arhivă se bucură de un grad înalt de solicitări, fapt confirmat prin numărul de cereri examinate și soluționate. Astfel, dacă ar fi să facem o comparație a perioadelor anilor 1998-2000 și 2017-2020, observăm că numărul acestora s-a majorat de la 200 la 2000.

Trebuie să constatăm că odată cu destrămarea Uniunii Sovietice a început un proces de falimentare a

din documentele depuse la păstrare permanent în arhivele de stat, în depozitele speciale de stat ale Republicii Moldova, precum și din documentele aflate la păstrare provizorie în organele puterii de stat și ale administrației de stat, în instanță de judecată, procuratură, în alte instituții de stat, întreprinderi și organizații. Deci, legea prevede că toate instituțiile, organizațiile și întreprinderile, indiferent de tipul de proprietate și formă de organizare juridică, sunt obligate să păstreze, iar la momentul lichidării, să le predea la păstrare de stat.

Instituțiile, organizațiile și întreprinderile care au fost lichidate și au transmis docu-

părare a locuințelor în proprietate privată și documentele anexate la acestea, care au un impact direct asupra cetățeanului, confirmând dreptul la proprietate.

Bogdan Petriceicu Hașdeu menționa că „cea

de localitate, neam, țară. În acest sens, putem menționa că au fost publicate istoriile localităților, întreprinderilor, organizațiilor.

Eficientizarea, optimizarea și transparența activității administrative și soluționarea urgentă a multiplelor cereri ale cetățenilor reprezintă digitalizarea documentelor prin transpunerea din format fizic (hârtie) în format digital a documentelor din fondurile Direcției, ce va permite realizarea proceselor de arhivă cu un randament maxim în scopul satisfacerii oricăror cerințe și nevoi informaționale ale beneficiarilor Direcției de arhivă, proces, care se preconizează în timpul apropiat. Totodată, digitalizarea reprezintă și o soluție pentru conservarea și valorificarea patrimoniului istorico-cultural.

Generalizând cele expuse putem conchide, că arhivele constituie o parte esențială de neînlocuit a patrimoniului istorico-cultural, reprezentând memoria colectivă a umanității.

Maia FLENCHEA,
șef Direcție de arhivă
Chișinău

întreprinderilor socialiste, la fel, se falimentau și cooperativele. În adresa arhivelor încep „să curgă” uriașe cantități de material arhivistic, nesistematizat, fără expertiza valorii documentelor, în unele cazuri documentele personalului scriptic lipsea. În acea perioadă de incertitudine s-au pierdut multe documente, ceea ce a condus la lezarea drepturilor cetățenilor. Acest flagel a ieșit la iveală la sfârșitul anilor ’90 ai secolului XX, când foarte mulți cetățeni și instituții au început să solicite acte doveditoare ale drepturilor patrimoniale, de asigurare socială, cotizațiile în fondul social. Dar din lipsa documentelor, Direcția n-a putut satisface solicitările.

Legea Fondului Arhivistic stipulează clar că Fondul arhivistic de stat este constituit

mentele la păstrarea de stat, au garantat, astfel, drepturile cetățenilor.

Dacă vorbim de solicitările cetățenilor, marea majoritate sunt dedicate documentelor personalului scriptic. Mulți cetățeni din republică, dar și din statele fostei Uniuni Sovietice solicită anume documentele personalului scriptic, în scopul de a perfectă actele pretensionare. Pentru a facilita accesul la informație a cetățenilor, Direcția a publicat pe pagina WEB lista agenților economici care și-au încetat activitatea, indicând perioada de activitate a lor.

Multiplele solicitări ale cetățenilor se referă la fondul documentelor Agenției teritoriale a municipiului Chișinău, ce vizează un șir de documente, precum ar fi contractele de vânzare-cum-

mai frumoasă misiune a Arhivelor este aceea de a înlesni pe bărbaii de știință în cercetările lor istorice”. În acest sens, politica culturală promovată de Direcție este îndreptată spre stimularea cercetării, valorificării documentelor create de-a lungul timpului, fapt ce se materializează în publicarea lucrărilor în baza documentelor ce contribuie la educația patriotică, la atașamentul față

Cu prilejul sărbătorii naționale – Ziua Limbii Române – continuăm prezentarea studiului academic privind universalitatea și evoluția limbii române, dezvăluită în plan istoric și lingvistic de cercetătorul Andrei GROZA, doctor în istorie, conferențiar universitar, ce constituie tematica volumului „LIMBA RUMÂNĂ – FUNDAMENT AL NAȘTERII SOCIETĂȚII UMANE”, o lucrare de pionierat în acest domeniu.

Andrei GROZA,
doctor în istorie,
conferențiar universitar

Astăzi, când încercăm să clarificăm etimologia unor sau altor cuvinte rumânești aflăm din DEX-ul limbii române și din alte lucrări de specialitate, după cum am arătat ceva mai sus, că majoritatea absolută a acestora și-ar trage rădăcinile din mai multe limbi, altfel spus, limba rumână ar fi, practic, o adunătură din cuvinte străine și doar câteva cuvinte sunt de origine curat rumânească. Pentru a vă convinge de aceasta, deschideți DEX-ul și încercați să stabiliți proveniența primelor 10-20 cuvinte luate la întâmplare.

În continuare, ne vom referi la unele cuvinte din Biblie, utilizate de primii oameni, care și astăzi se întâlnesc numai în limba rumână și care după conținut sunt cuvinte rumânești.

Astfel cuvântul biblic domn, folosit în forma *Domnul Dumnezeu*, *Domnul Isus Cristos/Hristos*, provine de la *a domni*, care înseamnă a stăpâni, a conduce o țară, o împărăție, un popor și care în forma dată există numai în limba rumână.

Numele Maria purtat de foarte multe femei, la mai multe neamuri, din cele mai vechi timpuri, provine de la cuvintele *mare*, *a mări* și care în forma dată se întâlnesc numai în limba rumână.

De asemenea, rumânesc este și cuvântul/numele primului om - *Adam*. Acesta

Argumente biblice privind limba rumână ca cea dintâi limbă vorbită

provine de la cuvântul *idem*, care înseamnă același, la fel, asemănător, identic. Vechiul Testament ne spune desigur de clar că Dumnezeu l-a creat pe Adam după chipul și asemănarea sa. Mai târziu, acest nume, transcris în alte limbi, a fost modificat din *Idem în Adam*. Și numele primei femei, al soției lui Adam provine de la rumânescul *evie*. Dacă numele Eva ar proveni de la latinescul *vivere*, cum se mai încearcă a explica, atunci numele acesteia ar trebui să fie *Evivera* și nu *Eva*.

Tot de origine rumânească și nu latină, așa cum ne spune DEX-ul limbii române, este și cuvântul *femeie*. Domnul Dumnezeu i-a făcut omului o ființă de sex opus, care conform regulii generale, ar fi trebuit să o numească omeie (om - omeie), însă întrucât aceasta a fost făcută din om, Adam a propus ca perechea lui să fie numită femeie, de la a face din om - fa+omeie.

Conform aceluiași Vechi Testament, Adam a dat nume tuturor animalelor, inclusiv Leului, Tigriului, Cămilei, Girafei, Crocodilului, Elefantului și altora, inclusiv *Zebrei* - cal sălbatic vărgat, cuvânt care provine, la sigur, de la cuvântul rumânesc *zăbrea*. Zăbrea, ceea ce înseamnă vergea, bară, gratie din care

se fac garduri, grilajuri, rețele ș. a. m. d.

Izvoarele nu vorbesc nimic despre semnificația numelui celui de al zecelea patriarh - *Noe*, care nu înseamnă altceva decât *nou*, adică om nou, care a pus începuturile unei noi civilizații, după ce Dumnezeu i-a pedepsit pe primii oameni pentru că s-au îndepărtat de credința adevărată, devenind păcătoși incurabili. Unicul care putea schimba totul era *Noe - Noul*.

Nu punem la îndoială că rumânești sunt și numele celor trei feciori ai lui Adam și Eva, numai că trecute prin timp și prin gura diferitor comunități au ajuns să fie cunoscuți de noi astfel: *Cain*, *Abel* și *Sif*. *Cain* - numele primului fecior, provine de la cuvântul pur rumânesc a căina. *Abel*, numele celui de-al doilea fecior, provine de la *bălan*, prescurtat *Bel* (așa se numea zeul suprem al uneia din primele comunități din bazinele râurilor Tigru și Eufrat - n. n.) ceea ce însemna culoare albă, strălucitoare, în care Dumnezeu se înfățișa oamenilor. *Sif*, numele celui de-al treilea fecior nu însemna altceva în limba rumânească decât *creasta ascuțită a dunei de nisip*.

Moise (secolul al XIII-lea î.e.n.), proroc și legiuitor, își trage numele de la cel „scos din apă”, cel ce „se înmuiase în apă” (a se vedea Biblia, leșirea 2:10), adică de la cuvântul rumânesc înmuiase, care în forma dată nu există în nicio altă limbă. Acesta, fiind pus într-un coș și lăsat pe apele fluviului Nil de către mama sa pentru a-l salva de la moarte sigură, a fost găsit

și scos la mal de fiica faraului (regelui) egiptean care i-a pus numele *Moise*, adică cel ce se înmuiase în apă. Totodată, acest exemplu ne servește ca dovadă că și egiptenii, în acele timpuri, vorbeau în limba rumână.

Numele renumitului oraș, turn *Babilon* provine de la românescul a bălbăi. „De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, - se spune în Facerea 11:9 - pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pământului”.

Cuvântul, titlul țar purtat de David, Solomon și alți conducători ai Israelului antic, provine de la românescul țară, care se întâlnește numai în limba rumână.

Golgota - numele muntelui pe care a fost răstignit Isus Christos/Hristos provine de la românescul a gălgăi, fiindcă, conform izvoarelor scrise, pe acel deal, din cele mai vechi timpuri erau jertfite animalele și decapitați cei condamnați la moarte, adică era muntele pe care gălgăia sângele.

Rumânesc este și cuvântul *mir* (uleiul parfumat și sfințit), des întâlnit în Biblie. Acesta provine de la rumânescul *mirodenie* - plantă erbacee cu flori galben-verzi, plăcut mirositoare ce se utilizează în mai multe scopuri, inclusiv în pregătirea mirului. Tot numai în limba rumână se întâlnesc și derivatele acestor cuvinte: *a mirui*, *mireasă*, *miros*, *mire* care conform logicii simple ar trebui să se găsească atât în limba slavă cât și greacă, însă acestea acolo nu se regăsesc.

Exemplele aduse, în rând cu altele, despre care am vorbit ceva mai sus, ne permit să susținem că cea dintâi limbă vorbită a fost rumâna.

Top cele mai transparente localități din Republica Moldova în 2020

Orașele Bălți, Chișinău și Fălești sunt cele mai transparente localități din Republica Moldova, iar Strășeni, Fălești și Criuleni - cele mai transparente raioane din țară în anul 2020. Clasamentul celor mai deschise autorități publice locale a fost realizat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în parteneriat cu INEKO Slovacia.

Cele 60 de localități (40 de orașe și 20 cele mai mari sate/comune) și 32 de consilii raionale sunt evaluate al patrulea an la rând, în baza următoarelor nouă criterii de transparență: accesul la informație, participarea în procesul decizional, procesul bugetar, organizarea și desfășurarea achizițiilor publice, administrarea proprietății publice, conflictul de interese, resursele umane, serviciile sociale și investițiile autorităților locale în anul 2019. Punctajul maxim pentru administrația unei autorități publice locale constituie 100 de puncte. Astfel, cele mai transparente localități sunt municipiul Bălți (76 puncte), municipiul Chișinău (58 puncte) și orașul Fălești (56 puncte). La rândul său, cele mai transparente autorități publice locale de nivelul II sunt consiliile raionale din Strășeni (78 de puncte), Fălești (61 de puncte) și Criuleni (60 de puncte). Autoritățile publice locale învingătoare au fost premiate cu trofee și diplome de mențiune.

De exemplu, potrivit documentului, APL Chișinău a plasat pe pagina web oficială Raportul de transparență pentru anul 2019. Totodată, municipalitatea a asigurat publicarea tuturor anunțurilor privind desfășurarea licitațiilor de vânzare/locățiune/arendă a bunurilor imobile, precum și a Codului de etică pentru auditorii interni. Asigurarea transparenței în activitatea zilnică, inclusiv a procesului decizional la nivel de autoritate publică, este un deziderat al actualei administrații a municipiului Chișinău. Digitalizarea a 12 module pentru prestarea serviciilor calitative cetățenilor, implementarea

ghișeului unic, desfășurarea licitațiilor online și a celor funciare, revizuirea politicii fiscale, auditurile din cadrul întreprinderilor municipale, dar și a cheltuielilor publice etc., sunt activitățile de bază orientate pentru asigurarea credibilității și transparenței.

Ce ține de transparența bugetară, 34 de autorități locale de nivelul I și 25 de raioane au publicat pe pagina web bugetul pe anul 2020. Studiul mai scoate în evidență faptul că nicio localitate nu a publicat un Cod de etică pentru aleșii locali, iar la nivel de raion doar consiliile raionale din Cahul și Râșcani au astfel de caduri pe paginile web. La fel, 18 raioane (56%) nu au publicat pe web și nu au adus la cunoștința publicului planurile raionale anticorupție și integritate, iar la nivel local 93% dintre orașele și satele evaluate nu au elaborat și publicat documente pentru asigurarea integrității. În acest sens, doar primăria municipiului Bălți a publicat pe pagina web Planul strategic local de acțiuni anticorupție și de integritate al primăriei municipiului Bălți, Raportul privind implementarea planului local

anticorupție al municipiului Bălți în anul 2019, lista cadourilor și a beneficiarilor acestora pentru anii 2018-2019, componența Comisiei de evidență și evaluare a cadourilor. Primăriile din orașele Cimișlia și Ialoveni au publicat Planul strategic local de acțiuni anticorupție, iar satul Varnița a adus la cunoștința cetățenilor Regulamentul privind avertizorii de integritate și Componența Comisiei de evidență a cadourilor.

Clasamentul celor mai transparente autorități publice locale mai arată că 49 de primării și 24 de consilii raionale nu au făcut publice prin intermediul paginii web listele funcțiilor publice vacante în 2019 și doar Consiliul raional Strășeni și primăria municipiului Bălți au făcut acest lucru.

Alte capitole analizate sunt „serviciile publice” și „investițiile, întreprinderi municipale și participarea în societățile comerciale”. Prin urmare, 52% dintre raioane și 41% dintre localități nu publică nicio informație privind serviciile sociale existente în teritoriu. De asemenea, doar 11 primării și șapte consilii raionale publică pe web informațiile privind progra-

mele și proiectele, ale căror beneficiari sau executanți sunt. În același timp, doar Consiliul raional Strășeni și primăria orașului Fălești publică toate analizele financiare anuale ale întreprinderilor municipale și societăților comerciale cu pachete majoritar deținute.

Clasamentul a fost efectuat în cadrul inițiativei „Sustținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO) și este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid).

„Organizația noastră continuă și în acest an să monitorizeze transparența autorităților publice locale din Republica Moldova, iar fiecare clasament prezentat aduce noi provocări, dar și progrese îmbucurătoare. Astfel, cu toate deficiențele care încă există la nivel local, ne dorim ca aceste rezultate să responsabilizeze, să încurajeze autoritățile locale și să devină mai deschise în raport cu cetățenii. Le mulțumim mult și partenerilor din Slovacia care ne ajută să transpunem metodologia lor la realitatea din țara noastră”, a declarat Liubomir Chiriac, directorul executiv IDIS „Viitorul”.

Inițiativa are ca scop formarea publicului despre dezvoltarea democrației și independența instituțiilor-cheie ale statului, precum și îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova.

Ana-Maria VEVERIȚĂ,
coordonator de proiect,
IDIS Viitorul

Parteneriate pentru dezvoltarea economiilor locale

afaceri în cadrul Proiectului PNUD „Migrație și dezvoltare locală”, implementat în Republica Moldova cu suportul financiar al Guvernului Elveției. La această temă am realizat un interviu cu **Tatiana SOLONARI, specialist comunicare, Proiectul PNUD Moldova „Migrație și dezvoltare locală”**.

CORRESPONDENTUL: Care au fost criteriile și modalitățile de selectare a celor 25 de localități din Republica Moldova, beneficiare ale acestui Proiect?

Tatiana SOLONARI: A fost organizată o selecție națională deschisă în 2 etape. În prima etapă, desfășurată în martie - aprilie 2019, am selectat 35 de localități din toată țara în baza a 3 indicatori: motivație, existența unei viziuni de dezvoltare economică locală și cooperarea dintre actorii locali (primărie - comunitate - business - diasporă).

În etapa a doua, aprilie - mai 2020, au fost selectate ideile de proiecte înaintate de cele 35 de localități-partenere ale proiectului PNUD „Migrație și dezvoltare locală” în baza a 6 criterii: relevanță, metodologia de implementare propusă, impactul prognozat, fezabilitate, sustenabilitate, caracterul inovativ.

Pentru realizarea acestor proiecte la nivel local vor fi implicate autoritățile publice locale, agenții economici din comunități și Asociațiile de Băștinași. Acest parteneriat va asigura o sinergie între cei mai importanți actori locali pentru dezvoltarea economică, dar și atragerea diasporii de a face investiții acasă. Astfel, în cele 25 localități vor fi realizate proiecte economice inedite pentru relansarea economiilor locale.

Suma totală a celor 25 granturi oferite constituie 4,8 mil. USD, dintre care 1,5 mil.

USD reprezintă finanțarea oferită de Guvernul Elveției, iar 3,3 mil. USD vor fi contribuțiile locale. Fiecare dintre cele 24 localități va primi suport financiar în sumă de până la 60 mii USD fiecare, după principiul 50%+50% (contribuția locală trebuie să fie de, cel puțin, jumătate din valoarea totală a proiectelor).

COR.: Ce obiective urmează să fie realizate în cadrul acestor proiecte?

T. S.: După cum prevăd ideile înaintate de cele 25 localități câștigătoare, sunt abordate asemenea domenii precum: turismul

„dezvoltarea cu participarea băștinașilor”, proiectele reprezintă un model inovator și o soluție de recuperare post-criză pentru comunitățile locale din Moldova.

La rândul său, Caroline Tissot, directoarea Biroului de cooperare al Elveției în Republica Moldova, a subliniat faptul că Proiectul PNUD Moldova „Migrație și dezvoltare locală” reflectă perfect abordarea elvețiană în intervențiile realizate în Republica Moldova. Anume asemenea proiecte sporesc bunăstarea și coeziunea în societatea moldovenească, dar, în primul rând, creează

24 de localități din Republica Moldova au inițiat proiecte de relansare a economiilor locale prin parteneriate dintre autorități, diasporă și mediul de

roului Relații cu Diaspora, a ținut să accentueze că crearea punților de colaborare dintre diasporă și membrii comunităților este un lucru absolut necesar și benefic. Doar așa, prin atragerea concetățenilor aflați peste hotare în crearea afacerilor prospere acasă, vom reuși dezvoltarea economiilor locale în Republica Moldova.

Ca exemplu a relansării afacerilor în mediul rural poate servi satul Borogani, raionul Leova. Iată ce ne-a relatat primarul Elena Savițchi: „În Borogani sunt 9 producători de carne și lapte, care dețin 800 de oi și 40 de vaci. Datorită îndrumării PNUD, deja am creat asociația producătorilor de lapte și am încheiat contracte cu o fabrică de procesare a laptelui. În continuare, ne propunem să implementăm tehnologii moderne în procesul de producere a laptelui, să procurăm animale de prăsilă, să creăm un punct centralizat de colectare a laptelui și să instalăm panouri fotovoltaice pentru dotarea stânelor cu electricitate. Astfel, vom crește productivitatea, dar și calitatea produselor de lapte marca Borogani”.

În ansamblu, până la finele anului 2022, în cele 24 localități vor fi create 12 trasee turistice și oferte de recreere, 3 unități de infrastructură post-recoltare, 4 centre de afaceri și parcuri industriale, 2 centre de valorificare economică a deșeurilor, precum și afaceri în domeniul zootehniei. În total, vor fi create peste 1000 locuri noi de muncă, în rezultatul lansării a peste 50 afaceri și extinderii a 48 afaceri existente.

**Interviu realizat de
Ion CHIRIAC**

rural și vitivinicol, atragerea de investiții și crearea platformelor investiționale, asocierea fermierilor locali, dezvoltarea infrastructurii post-recoltare etc.

Dima Al-Khatib, reprezentantă rezidentă PNUD în Republica Moldova, a menționat, în context, că aceste proiecte fac parte dintr-un cadru mai larg de răspuns și recuperare socio-economică, implementat împreună cu partenerii noștri strategici. Prin combinarea elementelor „dezvoltarea economică locală” și

mai multe oportunități pentru dezvoltare și locuri de muncă. Doar așa creștem speranța într-o viață mai bună în comunitățile din Republica Moldova, lucru atât de necesar, în special, în această perioadă complicată.

Parte a proiectelor economice vor fi și Asociațiile de Băștinași, care asigură coeziunea dintre partenerii locali, precum și mobilizarea diasporii pentru acțiuni colective de relansare economică locală. În această ordine de idei, Valeriu Turea, șeful Bi-

Zăluceni – pe urmele soarelui

*Ziarul nostru a mai scris despre migranții întorși acasă de peste mări și țări pentru a deschide afaceri proprii, de a oferi consătenilor locuri de muncă, dar și de a le fi gospodar pentru întreaga comunitate. Adică de a aduce, în calitate de primari, schimbările așteptate de consăteni de ani de zile. După cum este și istoria plină de învățăminte a **primarului de Zăluceni, raionul Florești, Stepan PRISACARI**, care e revenit la baștină dinspre răsărit, aducând acasă lumina soarelui, el fiind protagonistul materialului ce urmează.*

Ținând calea razelor de soare dinspre răsărit, ajungem la Zăluceni, un sat autentic moldovenesc din raionul Florești, situat pe malul pitoresc al râului Nistru. Din documentele vechi, păstrate în muzeul localității, aflăm că în vremi demult apuse, oamenii care veneau de peste Nistru, ruși și ucraineni, la târg în sat, spuneau că merg „туда за лучами света солнца” (za luciami), așa a apărut toponimul Zăluceni.

Acest aforism a devenit și crezul primarului de Zăluceni, Stepan Prisacari, ceea ce redă esența activității sale în această funcție – de a merge hotărât pe urmele soarelui, adică de a duce toate planurile la bun sfârșit, de a lumina viața consătenilor într-o bunăstare lor și a generațiilor în creștere.

Spune că nu avea planuri de a candida la funcția de primar. A ajutat întotdeauna satul în care s-a născut, fapt pentru care poartă cu mândrie titlul de Cetățean de Onoare al satului Zăluceni, dar totuși a venit vremea când a înțeles că pentru a face niște schimbări majore în dezvoltarea localității este necesar să devină gospodar la cârma satului, să nu trebuia să a ruga pe cineva când vine vorba de luarea unei decizii importante. Și se înscrie în campania electorală 2019, îndemnat și susținut de consăteni, pe care o câștigă detașat.

Sugestiv, pe peretele din biroul său, privește din tablou un alt Ștefan – domnitorul Moldovei, imaginea căruia parcă nu l-ar lăsa să cedeze greutăților, însăși semnificația numelui Ștefan are legătură directă cu cea de învingător, purtător de

coroană. A revenit la baștină din Surgut, unde a locuit 36 de ani. Și analizând cele trecute și prezentul a înțeles, că însăși viața și atitudinea oamenilor este diferită. Moldova nu mai este cea de care își amintește în trecut. S-au schimbat multe, dar cu dorință și ambiție studiază și trece peste fiecare provocare.

„Vrem să arătăm lumii că se poate de ieșit din greu, se poate de trăit, să organizăm împreună locuri de muncă, ca oamenii să nu plece în alte țări, în alte orașe sau sate. Am multe planuri pentru viitor, dar noi suntem abia la început. Am locuit într-un oraș dezvoltat, în care am văzut cum trebuie să arate o grădiniță, o școală bună și îmi doresc ca și copiii din Zăluceni să se ducă la grădiniță cu dragoste. Să nu fie ca în Surgut, să fie ca la Zăluceni, frumos.

Pentru a atinge acest scop aveam nevoie de o echipă, de susținere. Aici toți oamenii sunt muncitori, au nevoie doar de un imbold, o stimulare, o încurajare. În prima lună de mandat am organizat, din interes, o sâmbăță sanitară. Am crezut, inițial, că vor ieși puțini voluntari, dar am rămas surprins, văzând cât de mulți oameni au venit la curățenie...

Niciodată succesul nu vine dintr-odată. Trebuie să mergem pe trepte, cu răbdare. Haideți de la noi să începem schimbarea! Vom vedea ce putem face noi și atunci vom alege în conducere oameni după felul nostru. Nu trebuie să vină un președinte sau un prim-ministru să ne învețe cum să trăim în localitatea noastră. Noi trebuie să demonstrăm că putem să inventăm ceva spre binele comunității și să nu ne te-

mem de greutate. Dacă timp de 20 de ani nu investești în sat, este greu să-l reabilitezi. Satul moldovenesc poate fi salvat dacă va fi dorință. Desigur, depinde foarte mult de primar. Dacă este un primar gospodar, de încredere, lumea îl va urma. Toți trebuie să-și pună umărul la dezvoltarea localității. Și consătenii noștri au demonstrat acest lucru. Am câștigat un proiect de reparație a fațadei unei instituții, comunitatea trebuia să adune 15 % din cost. Să știți, chiar și pensionarii au venit cu bănușul lor, pentru că au încredere că banul lor nu se va pierde.

A fi primar nu este ușor, nu e doar să stai în birou cu stiloul în mână pentru a semna certificate. Un primar trebuie să se gândească la diferite proiecte de dezvoltare, să caute investiții. Când bugetul este bogat și satul are mai multe posibilități. Aud mulți primari spunând „Am făcut ce am putut”. Eu am altă vorbă: „Eu fac cât dovedesc să fac.” Mie nu-mi ajunge timp, deoarece este foarte mult de lucru, ca lumea să se bucure, să vadă că dacă vine hramul – acesta este hram, dacă vine o sărbătoare – e sărbătoare, este curat, organizat. La un sat frumos, înfloritor cred că se va întoarce înapoi și tineretul și poate că vor veni oameni și din alte părți ca să locuiască la noi. Vrem să avem un sat de gospodari cu case aranjate, cu mici afaceri și mă bucur că fiecare familie se străduie să fie curat nu doar în ogra-

da proprie, dar și în preajma casei, în mahala, în tot satul”.

La momentul actual se fac lucrări de reparație a grădiniței, a școlii, se ridică o casă spațioasă de festivități. Recent, a fost deschis un teren modern de sport, o estradă de vară de toată frumusețea, s-a renovat o piață unde sătenii vin în fiecare sâmbăță pentru cumpărături, s-a amenajat Monumentul Eroilor, o bibliotecă digitală modernă, s-a reparat primăria, s-au instalat tomberoane pentru gunoi etc. Zilnic se fac lucrări de renovare, pentru care sătenii îi mulțumesc băștinașului așteptat demult acasă, despre care zic că acesta este omul care a reînviat satul – primarul Stepan Prisacari.

Și mai spun consătenii: „El ne ajută foarte mult, inclusiv din cheltuiala proprie, începând de la grădiniță, biserică, școală, punctul medical, a făcut drum, scenă de concert, loc de joacă pentru copii, a cumpărat tomberoane pentru gunoi. În afară de acestea, el îi ajută pe pensionari, invalizi. Îndeobște, acest om, dacă cineva i se adresează cu o necesitate, se străduie să susțină absolut pe fiecare. Este omul care, dacă își propune ceva, reușește numaidecât. Oamenii în Zăluceni sunt simpli, buni, săritori la nevoie. Cel mai mult ne mândrim cu primarul nostru, toate satele împrejur spun că „Am vrea și noi așa un primar să avem”. Cred că vedeți și voi ce curățenie este în sat. Nu știu dacă mai are vreo localitate un primar așa de bun!”

Și locuitorii sunt siguri. Cu așa primar devotat ca Stepan Prisacari, Zăluceni va avea parte de un viitor luminos, pe razele Soarelui.

Ludmila TALMAZAN

Proiecte sociale prin bugetare participativă

A fost finalizată implementarea Proiectului „Bugetare participativă – instrument eficient pentru participarea cetățenească în Moldova”, realizat de IDIS „Viitorul” în parteneriat cu organizația cehă Agora Central Europe, primăriile comunei Budești, mun. Chișinău, și orașului Ialoveni, cu susținerea financiară a Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Cehe. Proiectul a avut ca scop să îmbunătățească transparența și cooperarea între sectorul public și cetățeni în cadrul procedurilor bugetare, prin consolidarea bunei guvernări la nivel local.

Care sunt rezultatele implementării proiectului în **comuna Budești** ne relatează **primarul Nina COSTIUC**.

Proiectul de bugetare participativă ne-a oferit posibilitatea de a implica întreaga comunitate în identificarea priorităților de dezvoltare locală. Așadar, prin propunerea cetățenilor de a avea noi tobogane la grădiniță am reușit să realizăm o prioritate a comunității. Totodată, am învățat anumite lecții și am mobilizat oamenii de a se implica activ în realizarea obiectivelor de importanță socială. Proiectul ne-a oferit noi oportunități de a avea instrumente suplimentare la stabilirea priorităților de dezvoltare comunitară cu bani puțini. La fel, a crescut încrederea cetățenilor în APL, care se consultă cu cetățenii și este aproape de cetățeni. Cetățenii implicați în acest proiect au conștientizat că implicarea lor în viața publică, în soluționarea necesităților, contează.

În cadrul proiectului „Bugetare participativă – instrument eficient pentru participarea cetățenească în Moldova” au fost procurate și amplasate la grădinița din localitate tobogane noi și alt echipament de joacă pentru copii în cele 7 spații ale grădiniței, fiindcă majoritatea toboganelor, instalate anterior pe terenurile de joacă, erau vechi (încă din 1981), uzate, distruse de timp și chiar periculoase.

În continuare, vom extinde practica de planificare în bugetul local a resurselor financiare pentru implementarea proiectelor mici cu un buget de până la 100 de mii de lei, propuse din partea cetățenilor pe domenii, precum ar fi mobilitate urbană, infrastructură socială, cultură, trotuare și zone pietonale, amenajarea și reabilitarea spațiilor verzi, spațiilor publi-

ce, locurilor și terenurilor de joacă pentru copii, a terenurilor sportive etc.

Datorită implicării active a cetățenilor, am fost admiși la Programul USAID „Comunitatea Mea”, suntem la etapa de acceptare a unui proiect de renovare a 1800 metri de trotuare. Costul proiectului se estimează la peste două milioane de lei, din care 60 de mii de dolari vor fi din partea Programului „Comunitatea Mea”, iar contribuția localității va fi de

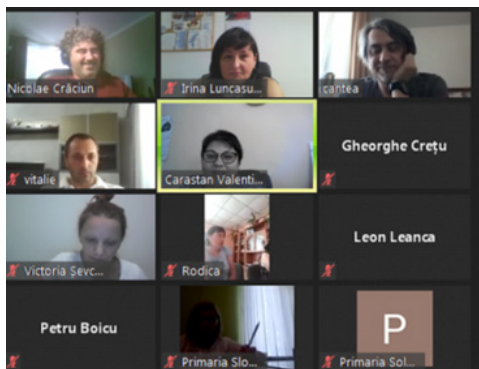
47% din costul total al Proiectului dat.

Am format pe rețeaua de socializare Viber o pagină specială „Primăria Budești comunică”, în care sunt înscrși peste 500 de utilizatori, cetățeni din localitate care se expun direct referitor la toate proiectele și activitățile ce au loc sau care se planifică a fi desfășurate.

O implicare activă din partea cetățenilor, agenților economici din localitate se reflectă și în implementarea Proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală”, susținut de PNUD, pentru a transforma localitatea într-un loc de atracție turistică, de a promova produsele autohtone cu marca individuală „Produs în Budești”.

Visurile de transformare a Budeștiului într-un sat bine amenajat, îngrijit și confortabil pentru locatari, dar și pentru oaspeții localității se transformă în realitate prin munca zi de zi, prin implicarea fiecărui cetățean de bună credință în strânsă colaborare și încredere cu primăria, prin dorință, cultură, inteligență de a se deda cu trup și suflet pentru viitorul prosper al satului de baștină.

Instruiri în domeniul implementării proiectelor

Trei seminare online de instruire au fost organizate, recent, pentru persoanele din autoritățile publice locale, responsabile de implementarea proiectelor, originare din localitățile-partenere ale proiectului PNUD/MiDL II. Seminarele au fost organizate de Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) și Proiectul PNUD Moldova

„Migrație și Dezvoltare Locală” II (PNUD/MiDL), realizat cu suportul Guvernului Elveției pentru reprezentanții celor 22 de Asociații de Băștinași (AdB), beneficiari ale programului de granturi în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Migrație și Dezvoltare locală”, Faza II, „Incubator AdB 2020”.

Beneficiarii proiectului au avut posibilitatea să

însușească mai multe despre modalitățile de revitalizare a infrastructurii publice locale, organizarea serviciilor de gestionare a deșeurilor, amenajarea zonelor publice etc.

În cadrul seminarelor au fost prezentate etapele de desfășurare a unor proiecte în infrastructura publică, inițiate în alte localități, care este cadrul legislativ și normativ de care trebuie să se ghideze funcționarii pentru asigurarea calității lucrărilor în construcții, dar și alți pași ce urmează a fi întreprinși în vederea asigurării unui rezultat scontat.

Alte subiecte abordate au vizat etapele de planificare urbană prin identificarea problemelor existente, care sunt obiectivele de dezvoltare, elementele esențiale

în elaborarea unui plan de acțiuni, polarizarea resurselor existente, atragerea de resurse adiționale, prioritizarea activităților etc. În context, a fost prezentat un plan de acțiuni în care s-a pus accent pe cooperarea APL cu antreprenorii din localități, cu băștinașii plecați din comunitate. Participanții la seminarele online au învățat mai multe despre elementele specifice, etapele, dar și cerințele necesare pentru a dezvolta și implementa proiecte de amenajare a parcurilor publice, piețelor locale, drumurilor și zonelor pietonale, stațiilor de așteptare, intrărilor în localități etc.

**Serviciul comunicare
CALM**

Managementul finanțelor publice locale, studiat de primarii aflați la primul lor mandat

114 primari ai autorităților publice locale au participat, în lunile iulie și august curent, la seminarele de instruire online cu genericul „Introducere în managementul finanțelor publice locale”, organizate de Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe (CTIF) în parteneriat cu Ministerul Finanțelor.

În această perioadă, au fost desfășurate nouă seminare cu tematica respectivă. Majoritatea participanților

la ele au fost primari, aflați la primul lor mandat. Cel mai mare număr de primari care au participat la instruirii au fost din raioanele Telenești, Ștefan Vodă, Ocnița, Rezina, Drochia și Cimișlia.

Lansat în decembrie 2019, ciclul acestor seminare are scopul de a consolida cunoștințele și a dezvolta capacitățile primarilor în organizarea managementului finanțelor publice locale, în particular, a procesului bugetar la nivel local.

Seminarele au fost moderate de formatori calificați din cadrul Curții de Conturi. Agenda seminarelor a inclus aspecte teoretice și practice privind sistemul și procesul bugetar, structura bugetelor unităților administrativ-teritoriale (UAT), calendarul bugetar ale autorităților publice locale, planificarea, aprobarea și executarea bugetelor UAT, controlul financiar public intern și auditul extern, precum și răspunderea executorilor bugetelor menționate.

La seminare accentul a fost pus pe examinarea procedurilor și practicilor de gestionare a finanțelor publice locale de către primari, a celor mai bune practici în acest domeniu, dar și a celor mai frecvente deficiențe identificate de Curtea de Conturi în auditarea autorităților publice locale.

Mai mulți participanți la seminare au apreciat utili-

tatea seminarelor pentru primarii aflați la primul lor mandat, în special, a bunelor practici în materie de management al finanțelor publice locale, dar și a celor mai frecvente încălcări comise de primari în acest domeniu. Totodată, unii participanți au solicitat CTIF să includă în agenda cursurilor de instruire și alte teme actuale pentru primari.

CTIF va continua instruirea primarilor la primul mandat în cadrul cursului „Introducere în managementul finanțelor publice locale” cu trei seminare și în luna septembrie. Seminarele sunt gratuite pentru participanți, ele fiind finanțate de către Ministerul Finanțelor.

Renata ATAMUSOV,
formator la
Centrul de instruire
în finanțe al CTIF,
doctorandă AAP

Promovarea dezvoltării parteneriatului social la nivel de comunitate și elaborarea participativă a planurilor strategice de dezvoltare social-economică a comunității constituie o sarcină prioritară a Instituției Publice „Fondul de Investiții Sociale din Moldova” (IP FISM), scopul fiind de a susține obiectivele reformei organelor publice locale și de a contribui la dezvoltarea capacităților instituțiilor comunitare, asigurarea respectării principiilor de transparență și participare și, ca rezultat, la dezvoltarea durabilă a comunității prin implementarea proiectelor.

Astfel, în scopul monitorizării derulării proiectelor implementate cu asistența tehnică a IP „Fondul de Investiții Sociale din Moldova”, directorul IP FISM Iurie Chiorescu a întreprins, recent, o vizită de lucru în raionul Fălești. În cadrul întrunirii cu Sergiu Fîntîna, președintele raio-

Directorul IP FISM în vizită de lucru la Fălești

nului Fălești, cu primarii din raion a avut o discuție constructivă despre impactul proiectelor implementate cu susținerea financiară și tehnică a IP FISM în raionul Fălești și, totodată, perspectivele colaborării în vederea reabilitării infrastructurii sociale a comunităților în scopul creării condițiilor de viață mai bune pentru diferite categorii de populație.

În perioada anilor 2005-2020, cu susținerea financiară a IP FISM, în raionul Fălești au fost implementate 116 subproiecte de reabilitare și dotare a obiectelor de infrastructură socială în valoare totală de circa 57 mln. lei, inclusiv contribuția comunităților circa 9 mln. lei.

În prezent, la etapa de implementare în raionul Fălești se află 8 subproiecte cu costul total de 1 740 000 lei, finanțate în cadrul Programului de asistență tehni-

că și financiară acordată de Guvernul României pentru instituțiile preșcolare din Republica Moldova, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 28/2019.

În cadrul vizitelor la trei instituții preșcolare din or. Fălești, nr. 8, 10 și 12, beneficiare de investiții în cadrul Programului de asistență tehnică și financiară acordată de Guvernul României pen-

tru instituțiile preșcolare din Republica Moldova, managerii instituțiilor au abordat diferite aspecte legate de procedurile de implementare a subproiectelor.

Oxana ISAC,
șef Direcție
dezvoltare comunitară
și managementul
programelor, IP FISM

Zonă istorico-culturală și ecologică, inaugurată în satul Cărbuna, raionul Ialoveni

Zona istorico-culturală și ecologică, inaugurată în satul Cărbuna, raionul Ialoveni, este parte a proiectului Semiluna de Bronz, un proiect de antreprenariat social prin turism eco-tradițional în zonele rurale din Republica Moldova, ce tinde să valorifice și să dezvolte aceste regiuni după modelul de dezvoltare sistemică a unei comunități, un model dezvoltat și implementat de experți sociali în Moldova. Proiectul își propune să atragă atenția cetățenilor și oaspeților Moldovei asupra frumuseții și unicității țării noastre, a istoriei bogate cu o cultură diversă, nenumărate obiceiuri și tradiții. Necunoscută și, uneori, uitată de generația tânără, istoria Moldovei ar trebui să reprezinte o bogăție și să atragă interesul față de această țară.

Zona istorico-culturală și ecologică din Cărbuna include case tradiționale perfecte pentru odihnă în grup, familie și individuală, devenind o escapadă în mediul rural și tururi rurale cu gastronomie tradițională și activități sănătoase, creând relații autentice cu sătenii, oameni harnici, gospodari și primitivi.

Un element surprinzător

pentru vizitatorii Zonei îl constituie cetatea Sfântului Ilie – replica unei cetăți medievale construite pe ruinele unei cetăți legendare în satul Cărbuna – care este situată în vecinătatea satului, de pe acoperișul căreia se deschide o priveliște panoramică minunată peste satul Cărbuna și pădurile din vecinătate. În opinia dlui Vadim Țarnă, președintele Asociației

Naționale a Experților și Asistenților Sociali din Moldova, „cetatea a devenit deja cartea de vizită a satului, simbolizează perioada de glorie a statului moldav și punctul de plecare pentru renașterea Republicii Moldova prin dezvoltarea economică, culturală, ecologică a localităților mici”.

Astfel, precum Semiluna de Bronz este un proiect de antreprenariat social, veni-

tul obținut în satul Cărbuna va fi investit în construcția și înființarea Muzeului de Istorie și Cultură Rurală, unde vor fi expuse artefactele istorice colectate de profesoara de istorie din sat Lidia Domenti. „Cărbuna are cu ce se mândri, fiindcă aici se găsesc artefacte din toate straturile culturale istorice existente în această regiune, începând cu cultura Cucuteni-Tripolie.

Ca profesoară de istorie, cunosc valoarea artefactelor din trecut, astfel, din obiectele tradiționale și istorice adunate de mine de la consăteni este posibil de creat deja un muzeu care să păstreze vie amintirea veacurilor trecute. Totodată, crearea muzeului va contribui la educarea tinerelor generații în spiritul dragostei de patrie și mândrie pentru neam”, a accentuat Lidia Domenti.

Prezent la inaugurarea Zonei istorico-culturale și ecologice, doctorul habilitat Valentin Dergaciov a afirmat, între altele, că „odată cu descoperirea „Tezaurului de la Cărbuna”, în anul 1961, localitatea a devenit cunoscută savanților din întreaga lume. Depozitul conține peste 1000 de artefacte ce reprezintă cultura Cucuteni-Tripolie, iar obiectele descoperite sunt unice pentru acea perioadă – mileniul IV înainte de Hristos”.

Cultura Cucuteni-Tripolie este una dintre cele mai timpurii civilizații din Europa, care s-a constituit cu câteva secole înainte de apariția așezărilor umane în Mesopotamia și Egiptul Antic. Denumirea provine de la localitățile în preajma cărora au fost descoperite pentru prima dată vestigii ale acesteia (Cucuteni un sat din apropierea Iașului (România) și Tripolie – localitate din Ucraina). Pe teritoriul Republicii Moldova, așezări cucuteniene au fost descoperite și în apropierea altor localități contemporane, precum cele din preajma satului Vărvăreuca, Brânzei, Văratice, Cubani, Costești etc.

Nicolae ROIBU

Abonarea 2020

Continuă abonarea pentru anul 2020 la revista științifico-metodică trimestrială **„ADMINISTRAREA PUBLICĂ”** și la ziarul **„FUNCȚIONARUL PUBLIC,”** publicații ale Academiei de Administrare Publică.

Revista **„Administrarea Publică”** apare trimestrial.

Costul unui abonament:

3 luni - 42 lei; 6 luni - 84 lei.

Indice poștal: 76957

Ziarul **„Funcționarul Public”** apare de 2 ori pe lună.

Costul unui abonament:

3 luni - 39 lei; 6 luni - 78 lei.

Indice poștal: 67919

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Sergiu VLADICA - șef secție

Ion AXENTI - specialist principal

Ana-Laura PAȘNIC - specialist principal

Marina PASTUH - inginer-programator

ADRESA NOASTRĂ:

MD 2070

mun. Chișinău, str. Ialoveni, 100.

Ziarul apare de două ori pe lună.

Indice 67919.

Coli de tipar 1,5. Tiraj: 320.

Bun de tipar 22.08.2020

Tipar executat la Universitatea de Stat din Moldova

CONTACTE:

E-mail: aap.editura@yahoo.com

Tel: 0- 22- 28-40-78

